

Jak savanoví ptáci tolerují přítomnost lidí? Rozhodují i jejich letací schopnosti

20.4.2023 - | Ústav biologie obratlovců Akademie věd ČR

Jaké únikové strategie používají ptáci v otevřených tropických ekosystémech a jak snášejí přítomnost člověka?

Odpovědi přináší rozsáhlá studie mezinárodního týmu vědců, který vedli vědci z Ústavu biologie obratlovců AV ČR, Karlovy univerzity a České zemědělské univerzity v Praze. Na základě tisíců pozorování stovek tropických druhů ptáků v Africe, Jižní Americe a Austrálii badatelé dokázali, že stačí znát relativně omezený počet vlastností tropických ptáků, aby se dala odhadnout míra jejich tolerance k člověku. Tyto znalosti mohou významně pomoci při jejich ochraně.

Studium míry tolerance ptačích druhů pomáhá lépe porozumět, jak lidská aktivita ovlivňuje životy ptáků a jak lze minimalizovat negativní dopad lidské činnosti na jejich přirozené prostředí – zejména v době, kdy populace lidí neúměrně roste, a nejen ptačím druhům tak ubývá vhodné životní prostředí. Studie mezinárodního týmu vědců dále umožňuje identifikovat citlivé druhy, které jsou vystaveny největšímu riziku, a navrhnout opatření pro jejich ochranu.

„Tropické a mírné oblasti se v mnoha ohledech výrazně liší a to platí i o životních strategiích ptáků, kteří zde žijí. Například riziko predace přirozenými predátory, stejně jako lovecké aktivity místních lidí, mohou být v jedné oblasti vyšší než v druhé. Predace silně ovlivňuje životní strategie ptáků – možná v důsledku vysoké predace hnízd mají ptáci v tropech typicky menší snůšky,“ vysvětluje Tomáš Albrecht, vedoucí týmu z Ústavu biologie obratlovců AV ČR (ÚBO AV ČR) a Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy (PřF UK), který se dlouhodobě zabývá výzkumem životních strategií tropických druhů ptáků. *„Na druhou stranu tam žijí ve srovnání s jejich protějšky v mírném podnebném pásu často dlouhověké a ostražitější druhy, které jsou z lidského hlediska sobecké – nejsou moc ochotné riskovat svůj život ani při ochraně vlastních mládat. Až doposud jsme ovšem o ostražitosti a toleranci ptačích druhů obývajících tropy měli pouze velice kusé informace,“* říká Tomáš Albrecht.

První ucelená studie s praktickým přesahem

Studium tolerance ptáků tak lze využít mimo jiné při plánování a realizaci staveb, infrastruktury a dalších projektů, které mají vliv na životní prostředí ptactva. V neposlední řadě může výzkum v této oblasti přispět k lepšímu poznání biodiverzity a ekosystémů, a tedy k lepšímu řízení a ochraně přírodních zdrojů. Nicméně předchozí studie na toto téma se zaměřovaly především na části Evropy, Severní Ameriky a Austrálie.

„Docela mne překvapilo, že hodně lidí v tropických oblastech informace o toleranci ptáků k přítomnosti člověka sbírá, ale buď je nepublikují, anebo je publikují v tzv. šedé literatuře. Naše studie tak představuje první pokus popsat variabilitu v únikovém chování ptáků a jejich toleranci k člověku napříč otevřenými tropickými ekosystémy, a to hned na třech kontinentech: v Africe, Jižní Americe a Austrálii,“ říká Peter Mikula, hlavní autor článku a vědec z ÚBO AV ČR, PřF UK a Fakulty životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze. *„Jsem hrdý na to, že náš projekt spojil řadu vědců a nadšenců z celého světa a vytvořil mezinárodní a rozmanitou síť spolupracovníků studujících tento fenomén.“*

Typ prostředí, letací schopnosti i velikost těla hrají roli

Vědci na základě obřího datasetu, jenž obsahoval tisíce pozorování pro stovky tropických druhů ptáků, zjistili, že mezi faktory, které určují míru tolerance ptačích druhů k přítomnosti člověka, patří především typ prostředí, v němž ptáci žijí, tělesná velikost druhu, vzdálenosti, ze které se člověk začne k ptákům přibližovat, anebo jak dobrými letci tyto druhy jsou. Plaší ptáci se zpravidla vyhýbají lidským sídlům, jsou výbornými letci migrujícími na velké vzdálenosti. Často se jedná o druhy s větší velikostí těla. Obecně mají všichni ptáci také tendenci unikat dříve, když se k nim člověk začne blížit z větší vzdálenosti.

„Když jsme porovnali naše výsledky s výsledky předchozích studií z oblasti Evropy potažmo České republiky, zjistili jsme, že některé zákonitosti jsou univerzální (např. větší ptáci jsou plaší i v Evropě), jiné výsledky jsou ale specifické pro jednotlivé oblasti světa či roční dobu. Ochranná opatření by proto měla být dostatečně flexibilní a brát v potaz lokální i širší specifika,“ dodává Tomáš Albrecht.

Tropické ekosystémy jsou pod neustále rostoucím tlakem člověka, zároveň jsou ale oblastmi, kde jsou poznatky o organismech, a to i o všudypřítomných, jako jsou například ptáci, stále velice skromné.

„Naše zjištění mohou pomoci k praktické ochraně přírody, například k vytváření tzv. ochranných zón, které by měly chránit obzvláště citlivé druhy ptáků, ale i jiných živočichů před negativním důsledkem lidské činnosti. Minimálně v subsaharské Africe dochází k prudkému nárůstu lidské populace a trpí jím mimo jiné právě otevřené plochy – především savany – na nichž probíhal sběr dat,“ vysvětluje Peter Mikula.

„Stále nám chybí ucelené globální srovnání reakce ptáků na rostoucí impakt lidské populace, a to nejen v savanách. Na vyplnění těchto mezer ve znalostech v současné době již intenzivně pracujeme – za pomoci stovek kolegů a dobrovolníků z celého světa jsme shromáždili víc než 170 tisíc měření reakce na člověka pro více než tři tisícovky druhů ptáků obývajících různé biotopy na všech kontinentech. Zpracování tohoto datového souboru bude ovšem námětem až příští studie,“ uzavírá Peter Mikula.

DOI: 10.1038/s41467-023-37936-5

<https://www.ivb.cz/aktuality/jak-savanovi-ptaci-toleruji-pritomnost-lidi-rozhoduji-i-jejich-letaci-schopnosti>